Välfärd i hela landet

Hur skapar vi en likvärdig välfärd när förutsättningarna är så olika?

Om uppdraget

- Programberedningen tillsattes hösten 2024 för att ge en samlad, tvärsektoriell bild av välfärdens utmaningar och möjligheter i hela landet.
- Uppdraget var att lyfta fram lärande exempel, peka på strategier och ge konkreta förslag för utveckling av välfärden i hela landet.

Visionen för välfärden i hela landet

En välfärd som fungerar överallt – med lokalt anpassade lösningar och tillit till demokratin.

Alla ska ha jämställd och jämlik tillgång till välfärd, oavsett var i landet man bor.

Välfärdsbegreppet

- Fokus på kommuners och regioners lagstadgade ansvar
- Frivilliga verksamheter (kultur, fritid, näringsliv) är möjliggörare och bidrar till livskvalitet, attraktivitet och sammanhållning
- Även staten är möjliggörare: infrastruktur, lokal närvaro, ekonomiska villkor
- Handlar i grunden om invånarnas välmående och möjligheter till ett gott, tryggt och utvecklande liv

Om beredningen

- Programberedningen har haft nio sammanträden, gjort studieresa till Norrbotten och samlat kunskap från kommuner, forskare, beredningar och andra aktörer.
- Ledamöter: Linda Jonsson (V), Amir Jawad (L), Jeanette Qvist (S), Stina Höök (M), Roland Sjögren (KD), Håkan Lösnitz (SD), Julia Färjhage (C), Helena Elfvendal (MP)
- Ansvariga tjänstepersoner: Emelie Värja, Tiina Andersson, Hanna Åkesson

Stora variationer – samma uppdrag

Med samma befolkningstäthet som:

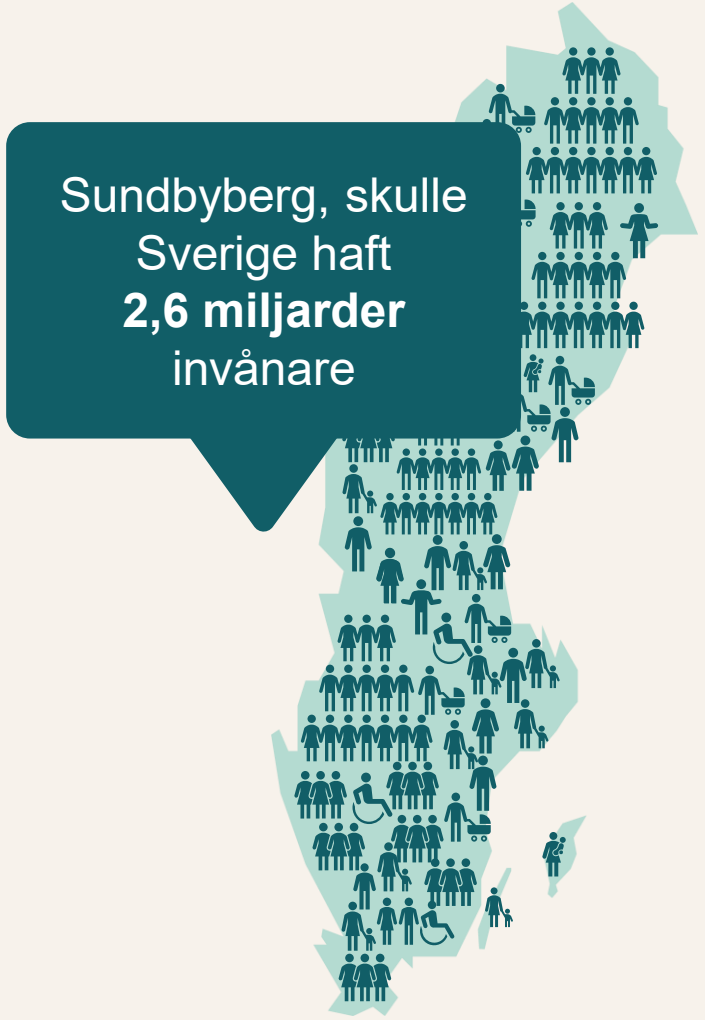

Mediankommunen

16.000

Folkmängd

2.294 i Dorotea

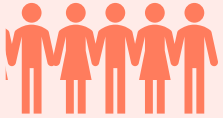

Snart 1 miljon i Stockholm

Skattekraft

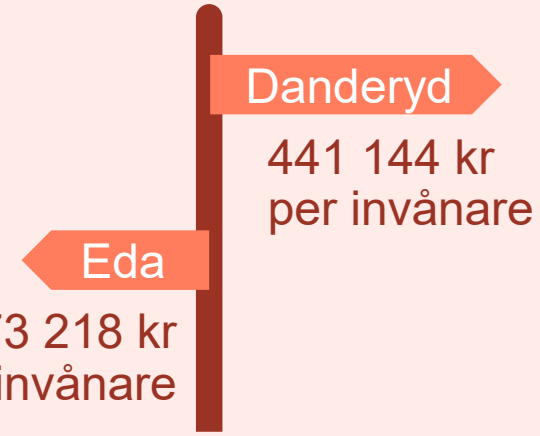

Lösningar måste anpassas efter lokala förutsättningar och behov

Andel över 65 år

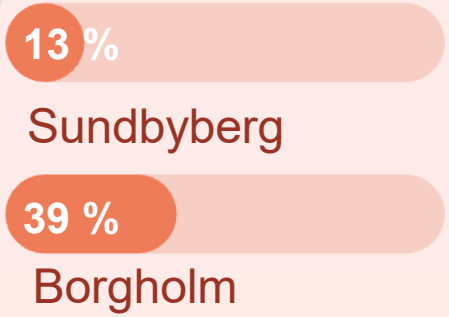

Elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning

88 % i Lomma

32 % i Filipstad

Andra faktorer som påverkar förutsättningarna

- Bebyggelsestruktur (gleshet eller öar)
- Fritidshus- och turistkommuner
- Stora industrietableringar
- Socioekonomi
- Även stora skillnader inom kommuner och regioner

Främsta utmaningarna

Demografiska förändringar påverkar välfärdsbehov och förutsättningar.

Arbetskraftsbrist utmanar möjligheten att leverera välfärdstjänster.

Begränsade ekonomiska resurser försvårar investeringar och förstärker övriga utmaningar.

Andel av de senaste 50 åren som kommune upplevt en minskning

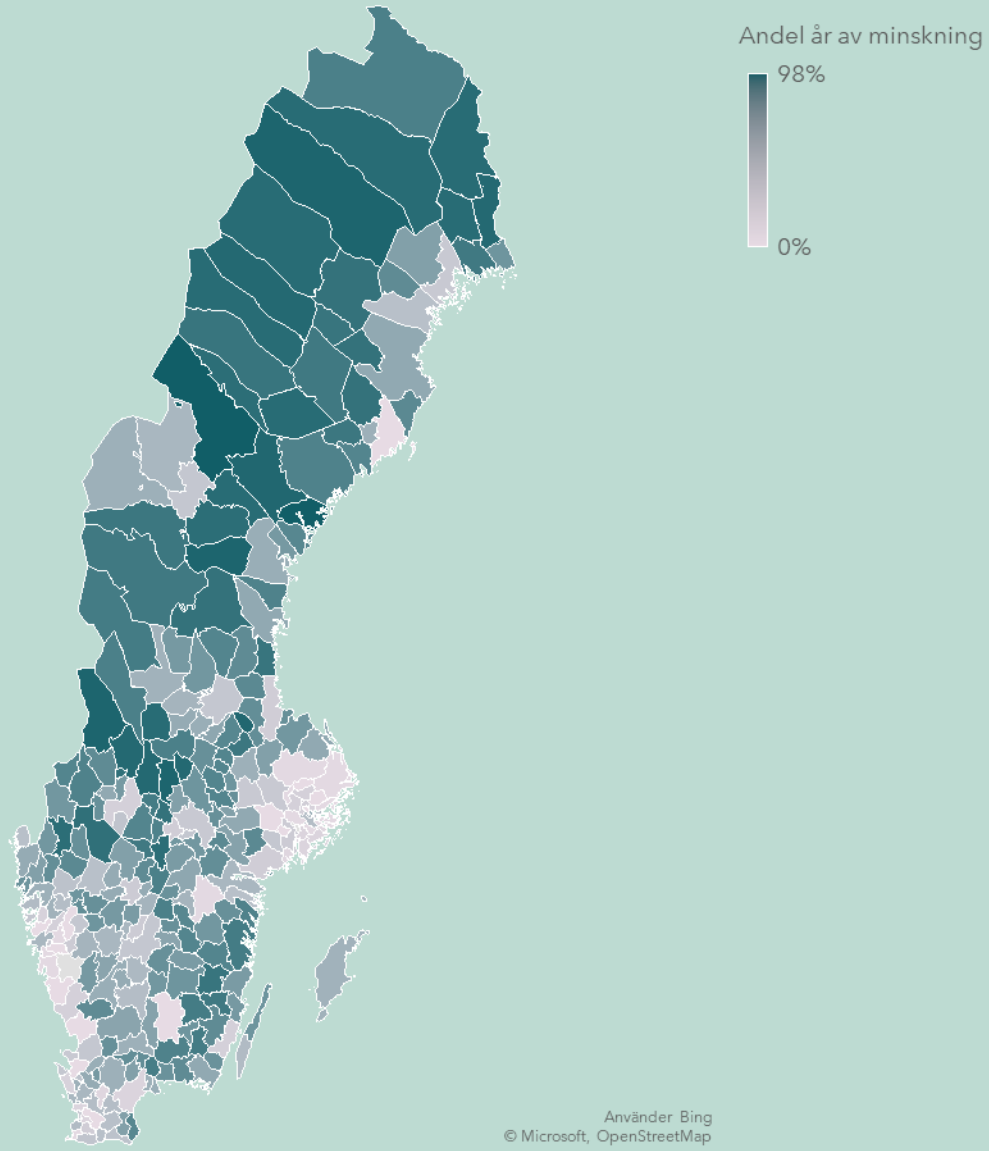

Varför är det utmanande att vara få?

- Färre invånare ger mindre underlag för verksamheter.
- Svårare att uppnå kostnadseffektivitet och göra investeringar.
- Större sårbarhet och mindre utrymme för strategiskt arbete.

Men det finns också fördelar:

- Nära kontakt med invånarna.
- Flexibilitet och okonventionella lösningar.
- Medarbetare utvecklar bred kompetens.

Har vi likvärdig välfärd?

- Kvalitetsmått visar att välfärdens kvalitet inte är direkt kopplad till kommunstorlek eller typ.
- Små kommuner kan ha hög kvalitet trots utmanande förutsättningar.

Källa: Kolada

Har vi likvärdiga kostnader?

- Små kommuner har ofta större avvikelser från strukturellt beräknade kostnader.
- Individ- och familjeomsorgen är särskilt utmanande, liksom befolkningsminskning och låg utbildningsnivå.

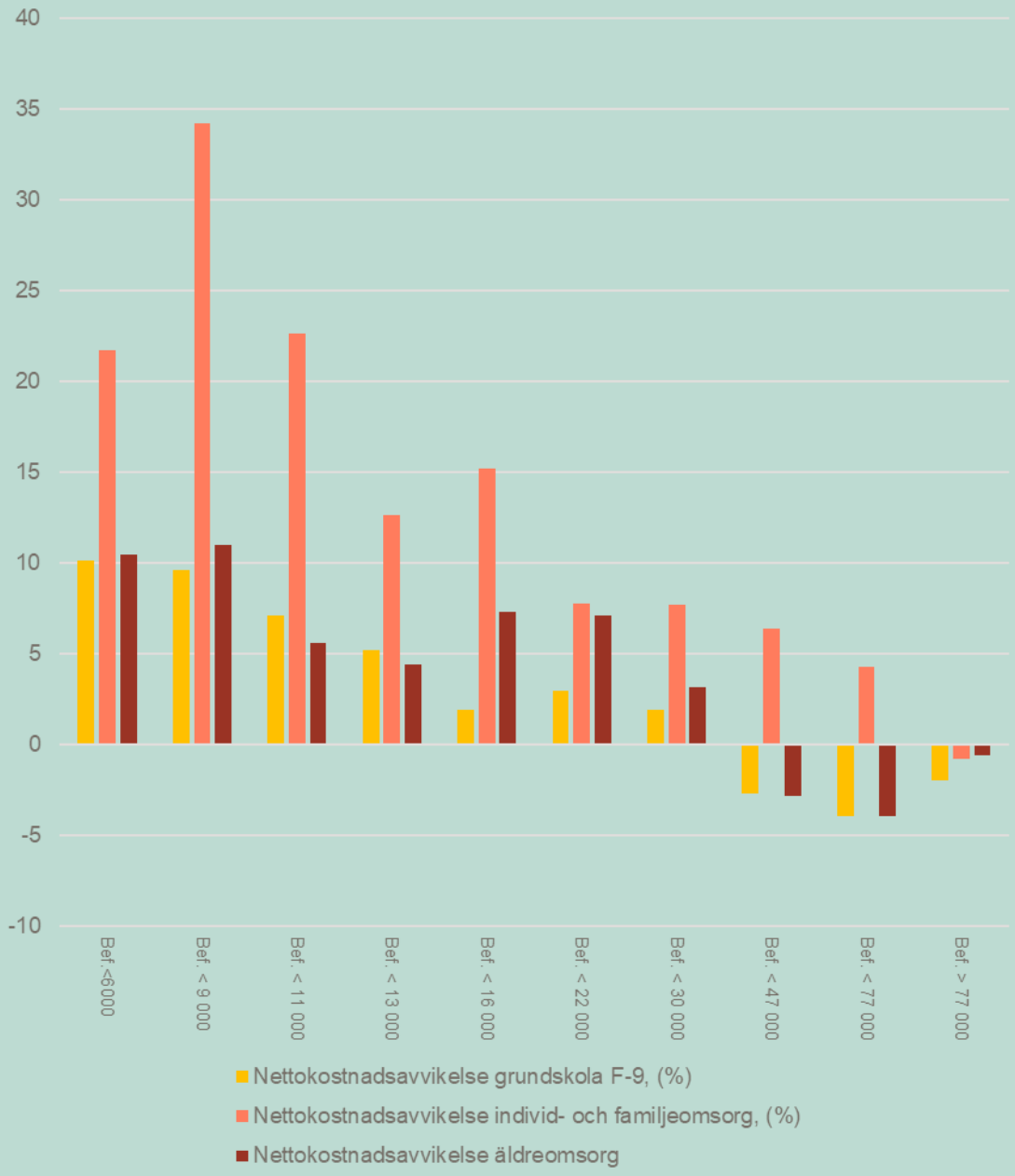

Vägar till en likvärdig välfärd

- Vad kan kommuner och regioner göra?
- Vad bör staten göra?
- Hur kan SKR hjälpa till?

En framgångsrik kommun behöver inte alltid växa – attraktivitet och kvalitet kan skapas genom att fokusera på dem som bor i kommunen och deras behov.

Sammanslagningar är inte lösningen

- Kommunerna tror inte att sammanslagningar är lösningen.
- Geografiska spänningar och flerkärniga kommuner kan skapa missnöje.
- Samverkan lyfts istället fram som vägen framåt

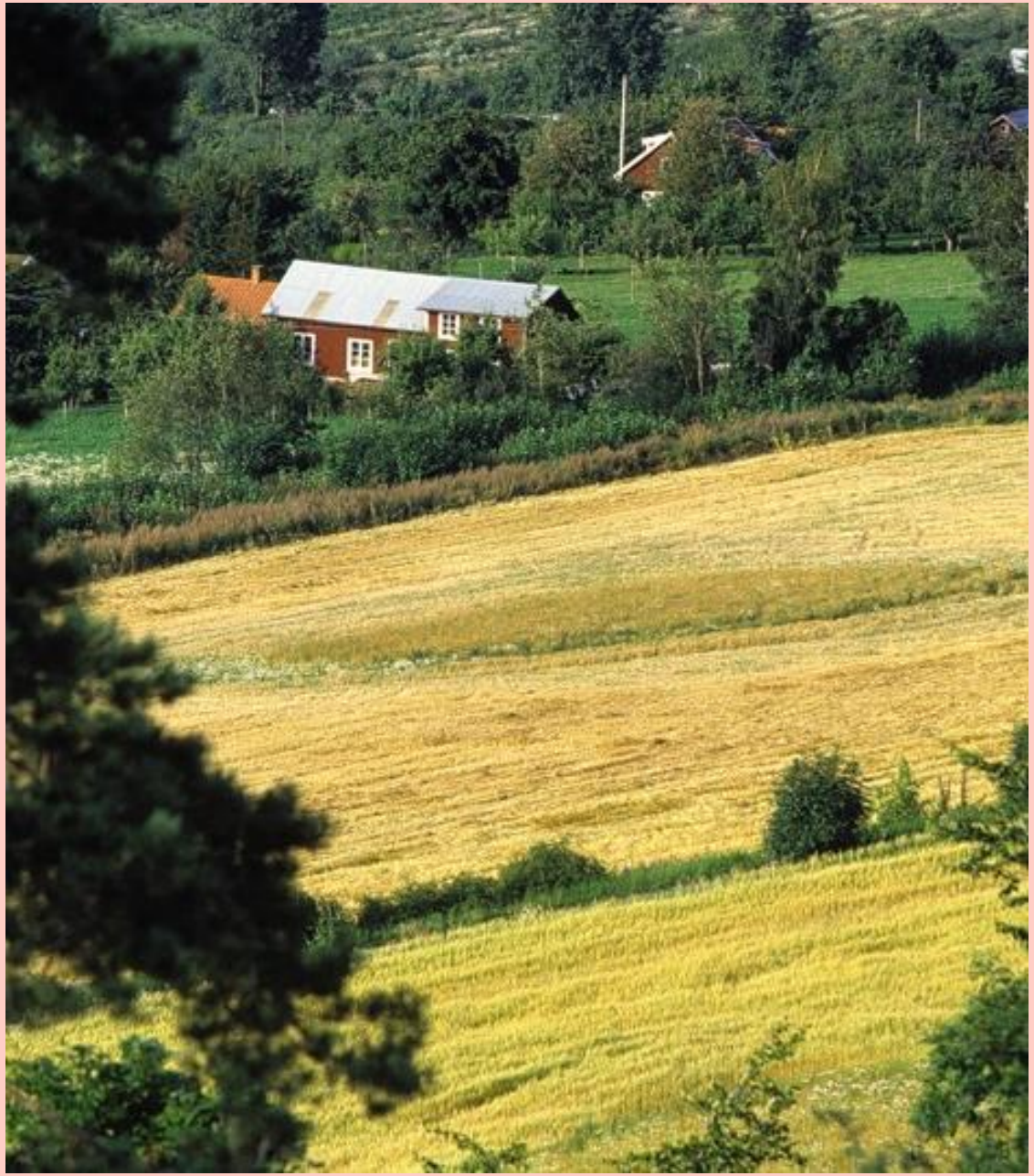

Vad kommuner och regioner kan göra

- Testa, prova nytt, ta egna initiativ
- Utveckla samverkan strategiskt
- Värna en kultur av tillit och helhetsperspektiv
- Så långt som möjligt anpassa efter befolkningsförändringar och utveckla kommunen för dess invånare
- Lyssna och inkludera för en träffsäker välfärd
- Möta kompetensutmaningen

Detta kan kommuner och regioner göra

Samverka strategiskt

- Arbeta i hållbara och flexibla samverkansformer utifrån lokala behov och mål.
- Välj samverkansmodell efter uppgiftens karaktär – t.ex. kommunalförbund, gemensam nämnd, bolag eller avtalssamverkan.
- Skapa strukturer som klarar politiska skiften och personförändringar.
- Dra lärdom av goda exempel, *t.ex. Region 10 och Familjen Helsingborg*, där nätverk och gemensamma projekt stärker kompetens och utveckling.

Detta kan kommuner och regioner göra

Led med tillit och samarbete

- Skapa tydlighet kring ansvar och roller
- Bygg förståelse för varandras uppdrag mellan politiker och tjänstepersoner
- Utveckla och värna en god samtalston och samarbetskultur
- Involvera invånarna genom medborgardialog och samskapande för att stärka demokratin och relevansen i välfärden
- Satsa på en styrningskultur som bygger på tillit och långsiktighet

Detta kan kommuner och regioner göra

Möt kompetensutmaningen

- Utveckla lokala utbildningsvägar och traineeprogram i samverkan med akademi, näringsliv och fackliga organisationer. *Exempel: Familjen Helsingborg, Boden.*
- Satsa på att attrahera och behålla medarbetare genom nya arbetssätt, friskfaktorer och digitalisering.
- Samverka med andra kommuner och regioner för att möta kompetensbehov och dela resurser.
- Testa nya lösningar.

Vad staten bör göra

- Bättre förståelse för kommuner och regioners olika förutsättningar
- Anpassa regelverk för olika förutsättningar
- Långsiktiga planeringsförutsättningar och minskad detaljstyrning
- Stärka den lokala statliga närvaron
- Förbättra lagstiftning för samverkan
- Främja samverkan mellan kommun och region genom försöksverksamhet
- Bygga ut den digitala infrastrukturen
- Ta ansvar för infrastrukturen och sina egna ansvarsområden
- Komplettera med stöd utöver mellankommunal utjämning
- Utreda möjligheter och konsekvenser av att utveckla skattebasen
- Sprid ut utbildning över landet

Detta bör staten göra

Tillåt mer flexibel välfärd

- Minska detaljstyrningen och ge kommuner större handlingsutrymme.
- Anpassa regelverk och reformer efter olika lokala förutsättningar – asymmetrisk lagstiftning.
- Ta bort hinder för samverkan mellan kommuner och regioner, t.ex. höj upphandlingstaket.
- Möjliggör försöksverksamhet med nya arbetssätt och samverkansformer.

Detta bör staten göra

Främja likvärdiga ekonomiska förutsättningar

- Följ finansieringsprincipen och skapa långsiktiga planeringsförutsättningar.
- Utred och utveckla skattebasen – fördela skatteintäkter efter var värde skapas (t.ex. naturresurser, turism).
- Komplettera utjämningssystemet med riktat stöd till små kommuner och kommuner med långvarig befolkningsminskning.
- Minska antalet riktade statsbidrag och gör dem mer tillgängliga för alla kommuner.

Detta bör staten göra

Infrastruktur och statlig närvaro

- Säkra digital och fysisk infrastruktur – bredband, mobilnät, vägar, hamnar.
- Ta ansvar för underhåll och investeringar, särskilt vid stora industrietableringar.
- Sprid statliga utbildningsplatser och arbetstillfällen över hela landet.
- Stärk den lokala statliga närvaron – myndigheter och service ska finnas nära invånarna.

I landsbygdsbarometern 2024 svarade 76 procent att staten delvis eller helt har övergett landsbygden.

Denna känsla av att vara bortglömd riskerar att underminera tilliten till det offentliga och i förlängningen att underminera demokratin.

Hur kan SKR hjälpa till?

Synliggöra olika kommuners och regioners förutsättningar och behov.

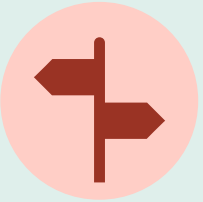

Differentiera medlemserbjudanden och avgifter – gör stöd och tjänster mer tillgängliga för små kommuner.

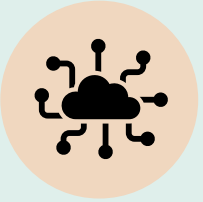

Utveckla och samordna gemensamma digitala lösningar.

Stärka politisk styrkapacitet med kunskapsstöd, utbildningar och erfarenhetsutbyte – samt stöd till medborgardialog

Sprida goda lösningar och minska trösklar för innovation och utveckling. Stötta samskapande.

Stötta kompetensförsörjningen genom utbildningsinsatser och arenor för erfarenhetsutbyte.

Ladda hem rapporten:

Nästa steg

- Programberedningens analyser och förslag har överlämnats till SKR:s styrelse
- Styrelsen har godkänt redovisningen för vidare hantering och fortsatt arbete med Välfärd i hela landet
- Arbetet ger underlag för utveckling av strategier och insatser för en likvärdig välfärd i hela landet